

Svoboda a řád ve výchově dětí

Svoboda je jednou z nejvyšších hodnot našeho věku, snad můžeme říct, že je nám přímo hodnotou nejvyšší. Přitom jde o svobodu chápanou individualisticky: jedinec sám rozhoduje o tom, co je pro něj dobré, na základě vlastní vůle a vlastní úvahy. Heslem se stala **seberealizace**: uskutečni to, co je ti vlastní, rozviň plně svoji osobnost, jdi za hlasem svého srdce, buď sám sebou!

Základní ctností tradiční výchovy bývala **poslušnost**. Dítě se mělo od počátku především učit důvěřovat rodičům, později učitelům a dalším autoritám, podřizovat se jejich pokynům a příkazům, dokonce snažit se uhodnout jejich přání dříve, než je vysloveno. Všimněte si, jak hořko-kysele nám dnes chutná samo slovo „poslušnost“.

Základní ctností moderní, liberální výchovy není poslušnost, ale **kritické myšlení a samostatné rozhodování**. Nepodléhat sugesci reklamy a propagandy, ustavičně přezkoumávat požadí a skrytý smysl všech nabídek, požadavků, pokynů, rad a příslibů, které na nás ze všech stran útočí. Nebýt stádo!

Ideál svobody má velmi praktické důsledky. Například už při výchově kojence nechtě platí: mateřského mléka a něhy se mu má dostávat tolik a v takové době, kolik a kdy po tom i onom zatouží. Když později vedeme batole na procházku, necháme ho rozhodovat, kam půjdeme a co tam budeme dělat. Naším úkolem je vytvářet možnosti a nabízet příležitosti, nepřekážet svobodnému rozvoji individua. S většími dětmi pořádáme rodinné porady, kde stanovíme program společných odpolední, víkendů i dovolených. Zde probereme různé možnosti, jejich výhody a nevýhody – a děti necháme rozhodnout.

Tradiční výchova se snaží dítě formovat, **vštěpovat** mu správné zásady a ideály. Metafora štěpování vystihuje násilný aspekt výchovy: pláň je seříznut vegetační vrchol a je mu vnuceno něco, co mu není vlastní. Metody vštěpování mohou přitom být velmi laskavé, sugestivně přesvědčivé. Můžeme třeba postavy komiksového příběhu, které se chovají ne-žádoucím způsobem, znázorňovat jako odpuzující a nechat na ně dopadnout tvrdý trest (známé Foglarovo Bratrstvo kočičí pracky), aby dítě fakticky nemělo na vybranou a muselo přijmout model Rychlých šípů. Stačí ovšem – varuje liberál – aby přišel obratný manipulátor a nahradil ono neblahé bratrstvo skupinkou nepřizpůsobivých s lehce naznačenou fyziognomií určitého antropologického typu, a ke konformitě vychované dítě ochotně přijme „nutnost tvrdé ruky“.

Jednoduché řešení neexistuje, snad alespoň dílčí doporučení: už batoleti je třeba vštípit – velmi laskavě, trpělivě, ale neústupně – základní civilizační návyky řádu, pořádku, mezilidské solidarity, a hodnoty, ve které věříme, prakticky předvádět svým vlastním chováním.

Pavel Říčan

prof. PhDr. Pavel Říčan, CSc.

ricanpsych@seznam.cz

www.pavelrican.cz